

De la Girona levítica a la Girona indiferent

Conferència als capellans del Bisbat de Girona sobre la situació actual de l'Església en la Girona i la Catalunya actuals

Antoni Puigverd

Prèviament a la lectura del text escrit, l'autor va voler deixar clar, per honestedat personal, des de quin punt de vista parlava: el d'un catòlic sense Déu. Afirmació que implica, d'una banda unes enormes dificultats per trobar Déu, però alhora un profund respecte per la tradició cultural i ideològica del cristianisme, determinant en la cultura i els grans valors occidentals (en especial els que tenen relació amb el respecte a la vida humana). Un respecte que té, a més, un vessant particular: la profunda consciència de la influència del catolicisme en la biografia personal de l'autor, tant pel que fa a l'educació, com a la cultura rebuda, com en l'àmbit de les relacions personals, car es confessa amic personal de monjos i sacerdots.

L'altre dia, mentre pensava en les coses que podia dir-los, vaig trobar en un carrer de Girona, un professor d'Institut. Una persona excel·lent, molt treballadora, plena d'entusiasme, que, entre altres valors, ha sabut sintetitzar les noves tecnologies amb l'ensenyament de la vella filosofia. Era molt tranquil·litzador sentir-lo parlar. No es queixava dels alumnes ni es manifestava derrotat per les dificultats dels temps que corren, tal com fan ara correntment els professors. Es notava que ha sabut trobar la manera de transmetre la passió per una matèria tan abstracta com és la filosofia als joves d'avui. Una de les coses que li funcionen més a classe, em deia, són les presentacions de llibres. Un petit grup d'alumnes tria un llibre d'una llista. El llegeixen, el treballen i disposen de 20 minuts per presentar-lo als companys. Es veu que ho fan tan bé. Sempre ajudant-se amb imatges i so, amb *power point*, naturalment. Tant els lectors com els companys que escolten, s'entusiasmen i dialoguen força apassionadament per alguns llibres prou profunds. I em va citar, per exemple, l'assaig *Tenir el cap clar* d'Edgar Morin sobre la ciència actual; l'impressionant *Si això és un home* de Primo Levi sobre l'holocaust nazi dels jueus; la inquietant visió que Neil Postman ha escrit sobre el poder de les tecnologies o *l'Ética para Amador* de Fernando Savater on defensa la llibertat individual com a motor de la vida. No sé com vam acabar parlant d'algun d'aquests llibres, dels quals jo vaig discutir alguna cosa. I en el decurs de la conversa, vaig treure a col·lació, com faig sovint, el paper del pensament de Benet XVI en el món contemporani, coincident amb el del filòsof Jurgen Habermas sobre el poder indiscutit del diner i el joc que li fa el nihilisme i el relativisme dominants en la cultura contemporània des de Nietzsche ençà. És aleshores que ell em va dir: "Ah, naturalment,

sempre que cito Déu o la religió en boca d'algun filòsof, els meus alumnes es posen a riure. 'Es cosa de criatures o d'ignorants -em diuen- això de la religió'. En això sí que no consegueixo estimular-los. Consideren Déu com una cosa estranya pròpia de civilitzacions primitives, sense ciència i tecnologia. Consideren que Déu és una fantasia pròpia d'estadis culturalment antics, arcaics, periclitats".

Vaig quedar impressionat de l'afirmació d'aquest bon professor que aconseguix incitar els alumnes d'un barri de Girona, no pas del tot cèntric, a polemitzar a favor o en contra de Nietzsche, però que descobreix que els seus alumnes, precisament els més llegits, els més interessants en el treball escolar, es refereixen al Déu de la Bíblia com si es referissin a Neptú o a Zeus; i a Jesucrist com un heroi no diferent d'Hèrcules. En el millor dels casos: una bella fantasia. És important, per acabar de prendre consciència del valor de l'anècdota que acabo de relatar, tenir present que aquests deuen ser el bo i millor dels adolescents de Girona: els menys dominats per la moda i l'aparença externa, per les drogues i l'alcohol que acompanyen generalment els joves durant els llargs cap de setmana, per la música constant, pel no menys constant afalac dels pares, per la violència, el sexe instintiu i els petits desitjos constantment satisfets. Si els que encara llegeixen, s'esforcen a preparar unes lectures, discuteixen i s'apassionen a classe sobre qüestions filosòfiques i ètiques relacionades amb la vida humana consideren la religió com una infantil i risible manifestació de societats primitives, ¿com s'hi enfronten els altres joves? Val més no pensar-ho.

Aquesta anècdota ha passat a Girona aquest any. Cinquanta anys enrere, el 1958, cap alumne no hauria gosat perdonar la vida a Déu. Tampoc segurament cap professor no ho hagués tolerat. I menys a Girona, ciutat levítica: plena de seminaristes, monges, beates, feligresos, membres d'Acció catòlica, cursillistes, d'escolans, plena de nens que se sabien la missa en llatí. Tantes esglésies com ara, però obertes a tothora no pas per a admiració dels turistes, sinó dels devots que anaven a resar a l'altar del Santíssim. En aquesta Girona, en 1963, poc abans del mític 68, l'enterrament del bisbe Cartaïà va significar el fet social més rellevant de la dècada. La novel·la "Cera" de Miquel Pairoli descriu amb prosa untuosa i barroca aquest enterrament a partir de les fotografies que se'n van fer. El bisbe de Girona, encara als anys seixanta, va tenir a Girona un enterrament apoteòsic. De primera autoritat moral, social, afectiva. Com han canviat en menys de 50 anys les coses! El canvi és tan enorme, tan brutal, que s'ha de qualificar de canvi de civilització. Finalment s'ha acomplert l'ideal dels més radicals dels il·lustrats del s. XVIII. Déu ha desaparegut del mapa. Finalment, la predicció de Nietzsche ha pres

cos a Girona, a Catalunya, en general: Déu ha mort. Ha mort tan intensament que els joves ja no en tenen ni tan sols notícia. Déu ha mort i se'n perd fins i tot el record. Déu s'està vol·latilitzant.

Entengueu-me el to. Sóc perfectament conscient de l'existència d'importants minories de fidels que viuen, potser amb més franquesa i puresa que abans, la seva fe. Hi ha grups molt importants, encara. Grups de cristians militants: més conservadors o més oberturistes: dels grups que viuen sota la inspiració i l'escalf de l'Opus Dei fins als que dialoguen amb les altres religions buscant un ecumenisme total a Garriguella, des dels que es comprometen radicalment amb els més dèbils en la tasca de Càritas fins als grups que es troben per cantar vespres als monestirs de Sant Daniel o Solius. Molt més que jo saben vostès, naturalment, el pes de l'Església real: més visible als petits pobles rurals, que a les ciutats com Figueres, Palafrugell, Blanes o Girona. D'altra banda, el pes de la tradició religiosa encara té força visibilitat, sobretot en dies o moments molt assenyalats: la Missa del Gall, el dia de Rams, les processons de Setmana Santa. També és notable, encara, el pes social que té l'Església en alguns sectors de la societat: la gent gran, els malalts, els més necessitats. O el paper que té l'Església quan arriba la mort: els enterraments encara es fan majoritàriament als temples catòlics. En els enterraments, les paraules dels capellans són encara molt importants. Ho vaig escriure fa anys i encara és vigent: la gent s'ha oblidat de Déu, però el retroba en el moment del comiat social. Tornen a l'Església, potser ni tan sols hi torna el que es mor, però les seves despulles hi són conduïdes pels que l'estimaven buscant ells, els vius, una manera d'acomiar-lo amb una certa litúrgia, amb prou relleu social, amb paraules de consol. Tot i que aquesta necessitat també declina: comencen a ser freqüents els enterraments civils, més difícils d'enginyar que els casaments.

Per bé que en els moments de festa i alegria, en els naixements i casaments, és on més clarament reula el recurs a l'Església. La primera comunió 10 anys enrere encara suscitava polèmica (¿què és més important, es plantejava el rector de la parròquia, la festa social o el compromís cristià?). Però ara moltes famílies són indiferents fins i tot al ritus social, al vestidet blanc. S'ha perdut als ulls de la gent més senzilla, més de fe del carboner, el paper de la religió en la vida civil i, consegüentment, baixa als seus ulls la necessitat de la festa i la despesa social de la comunió.

Situem Girona en el context català: Catalunya és el país més laïcitzat del món. No és cap exageració. Hi ha estudis sociològics que descriuen Catalunya com la zona

d'Europa on la pràctica religiosa és més baixa. I com que Europa és la zona més laicitzada del planeta, la conclusió és clara. Catalunya és campiona mundial de laïcitat. Com és que hem arribat a aquest punt? Per què? Què passa a Catalunya que no passi a altres bandes?

Aquesta mateixa pregunta es van fer a la diòcesi de Bolonya. Ho vaig llegir per Internet, a la web catòlica "Chiesa". En aquest bisbat italià, que ha donat sants antics i contemporanis, i que té una Església prou organitzada i eficient, es preguntaven per què la pràctica religiosa era la més baixa d'Itàlia. I les conclusions de l'estudi van ser que l'Església havia volgut seguir la societat en comptes d'intentar que fos a la inversa. Tenien moltes iniciatives socials, eren presents a través de Càritas i altres moltes instàncies, en les problemàtiques socials més dures. El compromís de l'Església era tan gran que tot sovint els mitjans de comunicació se'n feien ressò; i positivament. L'Església dona suport a tal causa, l'Església actua amb diverses ONG davant de tal o qual problema, l'Església mostra la seva preocupació per tal comportament polític... Aquesta mena de titulars eren, són, constants als mitjans de comunicació d'aquella regió italiana. Aparentment eren bones notícies. Ho són realment. Però analitzades a fons mostraven un curiós panorama: els catòlics del bisbat de Bolonya només apareixen als mitjans quan fa alguna cosa que agrada als que posseeixen l'hegemonia moral en aquell territori: en aquell cas, l'esquerra italiana. Es parla de l'Església només en el cas que concordi amb els valors polítics i ideològics de la cultura dominant en aquella zona. Mai no es parla de l'Església per ella mateixa. Pels valors propis, religiosos, espirituals. Sinó en tant que companya de viatge de l'esquerra dominant allà. I aquesta era l'explicació de l'estudi. O l'Església aconsegueix estar present en els mitjans de comunicació i en la societat en general per allò que és, o anirà perdent a poc a poc influència. Sempre passa això, sigui en la vida política, sigui en la social, sigui en la cultural: la gent tria l'original, mai la còpia. La còpia va bé per acompanyar, però no val per a ella mateixa. Poc o molt, això que detectava aquesta diòcesi italiana és el que ha passat a Catalunya, i per tant també a Girona, des dels anys 70, quan va entrar en crisi el franquisme i, amb ell, el nacionalcatolicisme. Aleshores, època del gran bisbe Jubany, l'Església gironina i catalana va començar a donar suport a l'antifranquisme. ¿Quantes esglésies, quants locals parroquials, quants centres d'escoltisme, quants grups cristians de base, quants capellans i quants ordes religiosos, començant pels benedictins de Montserrat i continuant amb els jesuïtes de Cornellà no van donar suport a iniciatives polítiques de canvi democràtic, d'impuls de la cultura d'esquerres, de suport al catalanisme, de

foment de l'assemblea de Catalunya, de simpatia amb Jordi Pujol, amb el PSUC, amb Bandera Roja, amb el naixent PSC, amb Comissions Obreres i amb tants altres moviments polítics, socials o culturals d'aquella època de transició?. Serien incomptables les iniciatives que l'Església, per activa o per passiva va impulsar a favor del canvi democràtic, de Catalunya, de la classe obrera o del compromís civil. Paradoxalment, això, les joves generacions ho ignoren. Imaginen (veient el comportament de la Conferència Episcopal Espanyola) una Església carpetovetònica i vinculada a l'espanyolisme dretà més radical. Però els que vam viure aquella època sabem que no va ser així: el sector més dinàmic del catolicisme català va participar en el canvi democràtic a primera o segona línia i va posar-se sovint al servei dels nous vents. En nom d'una idea de Jesucrist conciliar, compromesa amb els pobres, amb el poble, oposada a l'opressió, a la dictadura, a les imposicions. Tant va ser així, això, que em sembla que seria impossible imaginar la transició democràtica a Catalunya sense la col·laboració de l'Església.

Encara més. El canvi polític era una cosa, però el cultural n'era una altra. I també aquí l'Església catalana hi va col·laborar activament amb totes les obertures i ruptures que han arribat fins avui. Però abans quedem-nos, encara, en l'àmbit polític. Tot recordant que la democràcia va arribar, finalment, de dalt, no pas de baix. Perquè Franco va morir al llit com sabem; i va ser el rei qui va impulsar una transició per evitar la repetició de l'enfrontament fratricida i ho va fer en col·laboració amb els partits, el franquisme jove representat per Suárez i amb l'esquerra socialista i comunista. I aquí l'Església també hi va jugar intel·ligentment, però ja no era la catalana, la que jugava un paper important, sinó l'espanyola, amb el cardenal Tarazona al capdavant, una Església molt dividida, molt diferent de la catalana. La catalana s'havia anat decantant, si no activament, passivament, cap a la democràcia, a l'esquerra i el nacionalisme català, com hem dit. I en el camp cultural també havia tingut un gran protagonisme.

Molts pocs anys després que el bisbe Cartaïà fos enterrat en la magna processó gironina, ja els primers capellans gironins se secularitzaven, amb gran sorpresa i desconcert de molts catòlics. No voldria exagerar, però molts símptomes del Maig del 68, del qual ara commemorem el 40è aniversari, van començar a Catalunya per l'Església. Les secularitzacions van arribar molt abans que els divorcis i recordo perfectament com això escandalizava la gent senzilla, que hi veia el mateix grau de ruptura d'un vincle sagrat. El menyspreu de la litúrgia tradicional, l'abundància de guitarres a la missa, les cançons de Llach o Joan Baez substituint els càntics religiosos,

l'obsessió per reescriure la figura de Jesucrist en paral·lel a la del Che Guevara eren clucades d'ullet que feien els capellans o els grups de cristians més actius a favor de canvis culturals que la societat encara no havia pres. De cop l'Església més dinàmica feia costat als Beatles, als hippies, als que reclamaven l'impossible a París o als que s'aplegaven per defensar la llengua catalana. Recordo que jo, en aquella època, vaig assistir a les trobades de Joves de Montserrat. Tenia 16, 17, 18 anys. Molts de nosaltres érem cristians pel socialisme, que se'n deia. Fixin-se quin és el centre ideològic de l'expressió, quin és l'objectiu principal: el socialisme. Amb molta rapidesa aquells joves vam deixar de ser cristians, creients, i ens vam fer directament socialistes.

No voldria de cap manera ferir sensibilitats ni caricaturitzar el procés. Tampoc no s'ha de prendre literalment el que dic. Hi ha casos i casos: una infinita casuística personal. Jo intento descriure i valorar un procés històric. Genèricament considerat el moviment era aquest: l'Església empenyia els canvis polítics i culturals, però no els liderava, feia de comparsa. Naturalment, en un moment donat del procés, molts abandonaven l'Església i directament s'apuntaven a les causes polítiques socials i culturals. Va passar a tot arreu i en tots els sectors eclesiàstic. No cal insistir en la descripció. Però sí que cal girar el cap per observar què feien o com s'ho prenien els que es quedaven a l'Església. No hi ha espai per comentar les característiques de cada sector. Voldria centrar-me en el clergat gironí, que és la continuació del clergat del segle XIX i que va assistir a tots els canvis dels sectors més dinàmics en silenci. A vegades ofès, perquè guardava la memòria de les persecucions i martiris de l'any 1936. I a vegades perplex, perquè no acabava d'entendre res. Tampoc l'estructura eclesiàstica no els ho va explicar. Van quedar progressivament desguarnits i s'hi han anat trobat cada vegada més. A poc a poc s'han trobat abandonats per la societat.

D'on venia aquest clergat? Del carlisme, en primer lloc. No literalment, entenguem-nos, sinó en tant que continuador d'un rol social. El capellà de poble. Acostumat a la duresa de la vida rural, a la duresa de la cultura rural. En aquest medi, el capellà té la funció de guarda de la tradició. Vetlla per la preservació d'unes litúrgies, símbols, valors i creences que es traspassen de pares a fills. En el rol d'aquests capellans pesa més la preservació de la identitat tradicional que el foment de l'espiritualitat. Quina diferència del capellà francès del segle XIX! La cultura francesa catòlica és molt sòlida intel·lectualment. I si desenvolupa un perfil basat en el cultiu de l'espiritualitat més que en la tradició no és perquè sí. És que no li queda més remei després de les enormes convulsions que significà la Revolució Francesa i la instauració de l'estat laic. A

l'escola i a la justícia franceses fa molts i molts anys que no hi ha crucifix. Expulsat Déu de l'Estat, a l'Església no li queda més remei que espabilar-se intel·lectualment. No és estrany que generi una identitat nova i moderna, fonamentada en el foment de l'espiritualitat i en el diàleg amb el món a partir de la pròpia identitat catòlica. Hi ha grans intel·lectuals catòlics a França, que no s'estan de discutir amb els laicistes. No espanta a l'Església el debat ciència i religió, ni el de fe i raó. Ni el d'espiritualitat i materialisme. L'Església francesa està preparada per dialogar amb el món modern sense necessitat de fondre's amb el món modern. El diàleg és possible quan la identitat pròpia és clara.

A Catalunya hi va haver intents de crear un corrent d'identitat cultural pròpia. Tant a nivell cultural com institucional. Durant la Renaixença catalana apareix a Catalunya un corrent reformista propi que intenta articular el paper social i cultural de l'Església superant la mera expressió de la tradició, situant-se en diàleg i confrontació amb els corrents liberals o revolucionaris, sovint anticlericals, proposant una alternativa pròpia, una nova identitat basada en projectes socials d'una banda (escoles, caritat, hospitals) i de l'altra en un reforçament i renovació del discurs de la fe, tendent cap l'espiritualitat. Tot això s'expressa a través de Jaume Balmes, de Jacint Verdaguer, del pare Claret, de les nombroses fundacions religioses hospitalàries i educatives (de les quals al bisbat de Girona n'hi ha tantes)... I culmina, i s'escota, a causa del tràngol de la persecució religiosa i el posterior nacionalcatolicisme, en el montserratinisme, en els textos del canonge Cardó, en l'obra de mossèn Pere Tarrés, en la novel·la *Incerta glòria* de Joan Sales, etcètera. Però no hi va haver temps ni prou força per desplegar aquest corrent que era singularment catòlic, renovador, variat de tons i discursos, d'un cert gruix intel·lectual i de base catalana. Tot aquest corrent va quedar atenallat per la pressió del xoc amb l'anticlericalisme ferotge, que va donar peu a un nou clericalisme de to neocarlí. Clericalisme i anticlericalisme es van convertir en vasos comunicants. La via d'un nou catolicisme va quedar obturada. Ha donat fruits molt interessants. En continua donant, però no va poder desplegar la seva via amb claredat. Una via a la francesa: espiritualista, de forta identitat, no culturalment acomplexada, moderna i tradicional alhora.

Sense una via sòlida i pròpia, es lògic que, durant l'època de Franco, per reacció al martiri, el clergat català repengués el fil carlí i tornés fonamentalment a representar el paper de cultivador de la tradició. I quan la modernitat va trucar a la porta de manera tan sonora a partir del Concili i del Maig del 68, va emergir el corrent progressista i

catalanista que trencava amb la tradició però, com hem dit, no en creava una de nova, sinó que es dedicava a donar suport als corrents polítics i ideològics de la societat.

Quan aquest corrent es va parcialment esgotar perquè molts seus membres marxaven, l'Església va quedar amb el tronc tradicional. Un tronc tanmateix que tenia poc sentit en la mesura en què la societat mateixa vivia un canvi de proporcions colossals que deixava fora de joc els transmissors de la tradició: el canvi de la desruralització, de l'urbanisme, de la cultura de l'oci, de la televisió com a transmissora de mites i valors, de les catedrals del consum, de l'esmicolament de la família tradicional, dels viatges arreu del món, de l'hedonisme generalitzat, de la globalització, etcètera.

Una mica és això el que ha passat. Els transmissors de la tradició (i repeteixo no estic definint persones sinó corrents, processos) estan aguantant una institució. L'Església es converteix en defensora de la tradició quan ja a penes queden rastres de la societat tradicional. Els capellans fan sols, en companyia de Déu, però deixats de la mà dels homes i abandonats també per la institució eclesial, estrictament centrada a preservar quotes de poder terrenal. Una institució que té encara molta força a Roma (i per altres raons a Madrid), però que en té poquíssima a Barcelona o a Girona.

No és estrany que la societat contemporània ignori l'Església i es mostri indiferent. I no solament perquè el missatge evangèlic entra en contradicció amb el materialisme incontrolat, compulsiu, i el nihilisme contemporanis, sinó perquè l'Església intenta preservar més la seva força mundana o pública que la seva espiritualitat. Es vol defensar un rol social per als clergues i un paper institucional per a l'Església que responen a un món que ja no existeix. Es un esforç titànic que està destinat al fracàs. Llevat que, com passa a Madrid, es converteixi en coartada d'un determinat discurs polític. Com que molts catalans acusen l'Església catalana de fer seguidisme de l'espanyola, ens hem de referir a la Conferència Episcopal Espanyola. Ho faré breument. Té una cert espai la identitat religiosopolítica, a Madrid i altres parts d'Espanya, on ha desaparegut el món tradicional, però no la identitat nacional transmesa a través del franquisme, del nacionalcatolicisme. Cultivar aquesta identitat política dóna un cert relleu social a l'Església. És arriscat, perquè es pot trobar que un dia no hi hagi res a sota. El mateix pot estar passant a Itàlia. Dic que un dia potser no hi haurà res a sota del nacionalcatolicisme pel que vaig llegir una vegada en un web integrista espanyol. En el fòrum d'aquest web es discutia si era o no honestament catòlic aliar-se amb Jiménez Losantos. "És un liberal" -deien els uns: no és creient, ens utilitza". "Ja ho sabem -deien els altres- però no ens podem permetre el luxe de perdre aliats: no som prou forts".

“Viva Cristo Rey y viva España”, acabaven tots. Bé. El dia que Losantos sigui expulsat de la COPE muntarà una altra ràdio i s'emportarà la clientela. Es el mateix que li passa a Rouco amb la presidenta de Madrid, Esperanza Aguirre. El dia que (per guanyar vots dels sectors més suposadament moderns, moralment més permissius, o per guanyar crèdit amb les avortistes) cregui que ha de distanciar-se del catolicisme, ho farà. De fet ja ho va insinuar Aguirre en la conferència que va causar l'actual disputa que ara manté amb Rajoy.

Tan perillós és per l'Església espanyola aliar-se amb la dreta com ho va ser per a l'Església catalana aliar-se amb l'esquerra i el nacionalisme català als anys seixanta i setanta. De cop, els aliats se'n van i et deixen sol, sense influència, sense relleu social. El mateix pot estar passant amb la Conferència Episcopal Italiana: tot el suport implícit donat a Berlusconi, l'acabarà pagant. Darrera el berlusconisme apareix, sense rubor, la impietat més crua, un liberalisme antihumanista que coqueteja sense pudor amb la impietat social i el menyspreu de les persones febles, fràgils o immigrants. Això entra en contradicció profunda amb els valors evangèlics. En algun moment, sobretot si la crisi econòmica es fa més forta, caldrà triar: entre el poder social i la defensa de la vida. No falta gaire perquè la nova dreta italiana convidi a la cacera d'immigrants.

Però tornem a casa, a Catalunya, a Girona. Una de les sorts que té avui l'Església, és que ja no li queden aliats. Pot semblar una desgràcia, si es pensa en clau de poder terrenal. Però pot ser una oportunitat si es pensa en clau de llavor espiritual. Tornem a aquella afirmació del principi: la societat catalana i gironina és campiona de laïcitat mundial. Es practica l'anticlericalisme com l'esport més barat (ahir mateix a Catalunya Ràdio, el locutor de tarda es va passar mitja hora fent befa del Papa Benet XVI sense ni adonar-se'n que en feia: donava per suposat que riure's del Papa era la cosa més natural del món, suposava que tots els catalans el veuen com un personatge completament ridícul). I aquest anticlericalisme significa un retorn retòric, estrictament superficial a la vella esquerra de la República. Això demostra que l'esquerra (i el nacionalisme) també està molt malament, encara que no ho sàpiga. Però al marge de l'anticlericalisme, els polítics i periodistes d'esquerra prediquen tot el dia com si fossin clergues. Són clergues d'una nova religió. Una religió sense Déu, però amb tones de bonisme, de bondat mel·líflua i constant: no a la guerra, sí a la terra, que és sagrada, drets de tota mena per a tothom, immigrants inclosos, tothom és bo, especialment els delinqüents, que no tenen la culpa de fer el que fan, drets socials, sacralitzem les famílies que no són tradicionals, totes les causes desgraciades del món són la nostra causa, etcètera. Recodeu el Fòrum

2004: Barcelona havia de canviar el món. Recordeu els Jocs Olímpics: amics per sempre amb tothom. Aquesta ideologia ben intencionada, bonista i sempre solidària amb totes les causes és una caricatura deformada del catolicisme progressista dels anys seixanta i setanta. En realitat n'és una transformació per la via política i ideològica. Molts polítics i pensadors d'aquest corrent o van ser directament capellans o seminaristes o van ser educats en ambients catòlics: escoles, escoltisme, cristians de base...

Això observat en detall permet veure fins a quin punt pot acabar-se convertint en pastitx ideològic la confusió entre religió i política. Un mal camí, al qual seria convenient no tornar. Ho dic perquè hi ha temptacions al catolicisme gironí de tornar-hi. L'obsessió per presentar Càritas com el camí correcte dels catòlics és perillós. Càritas com l'única posició digna del catolicisme, allò que fins el diari més anticlerical admira i aplaudeix. I no. Càritas és molt important. I més que n'ha de ser. Però la tasca social de l'Església no pot suplantat la identitat de l'Església que no és, només, d'ordre moral, sinó fonamentalment d'ordre espiritual. I parlo de temptació, també, quan alguns sectors catòlics senten nostàlgia de les vinculacions de l'Església amb sectors polítics de l'esquerra o amb determinades posicions sobre el sexe que complauen als partidaris de la liberalització dels costums.

També són perilloses, és clar, les posicions contràries, les que senten nostàlgia de Madrid o de Roma, capitals en què el poder eclesial encara és molt visible, admirat i respectat.

A l'Església gironina, com a la catalana, ja no hi ha espai per a les disputes entre apocalíptics i integrats. Els apocalíptics van tenir raó. Un vent ho ha escombrat tot i el més intel·ligent i sa és tornar a començar sols, però sense dol, sense nostàlgia del poder i la influència perdudes. Recordaran, segurament, la vella polèmica que va proposar Umberto Eco. Ell parlava de la cultura de masses: televisió, còmic, música pop, best-sellers, etcètera. Els apocalíptics deien: l'alta cultura, la cultura basada en la tradició, el canon, el rigor, la dificultat i el matís, desapareixerà escombrada per la cultura de masses, que s'ho cruspirà tot. Eco deia: no, cal confiar que a través de la cultura de masses trobarem la manera de reescriure i reinterpretar la tradició, l'exigència. Apareixeran nous llenguatges i arribarem a nous lectors, les masses accediran a la cultura a través dels nous mitjans. Ell ho ha intentat amb les seves novel·les plenes d'enginy i d'erudició, però amb tècniques de novel·la popular. Però el fet és que l'optimisme d'Eco no s'ha acomplert. La cultura de masses impera cada vegada més i

està convertint en irrellevant, en prescindible, l'alta cultura. El mateix ha passat amb les ideologies. I amb la religió. La cultura de masses ho ha simplificat i trivialitzat tot. La discussió ja no cal. Ha guanyat la cultura del consum i del clínx: usar i llençar. La cultura de la facilitat, de l'entreteniment constant, de la irrellevància, del petit desig sensual constantment satisfet i constantment canviant, un desig que acaba causant en el fons una inguarible insatisfacció. Una cultura que situa la possessió material al capdamunt de tot i menysprea la dimensió reflexiva, espiritual.

¿És possible tornar enrere i recuperar la quietud i l'ordre i el sentit que les coses tenien en la societat tradicional? És evident que no, però la nostàlgia és irreprimible: molts voldrien tornar enrere i s'entesten a mantenir aparences que ja no responen al temps real. En tots els camps, de la Universitat a l'Església, de les acadèmies a les conselleries de cultura, la tendència de la vella guàrdia és mantenir i augmentar la pompa, els pressupostos, els fastos, les estructures, com si reforçant l'impacte extern de les institucions n'hi hagués prou per fer front als canvis irreversibles que ha causat la cultura de masses. La cultura de l'oci ho contamina tot. Humor, entreteniment, amenitat, emoció, molta emoció, trivialitat, joc, molt de joc. Sigui a través de la televisió, el cinema o Internet. Contra aquest predomini inabordable, s'alcen les velles institucions cada vegada més buides, però cada vegada més pomposes. Això passa amb la Universitat: ha deixat de ser fàbrica d'idees, font de pensament. Ara és irrellevant en els debats socials, no té cap influència ideològica. És una pura fàbrica de titulacions i un mer fomentador de tecnologia. I això que encara és percebuda per la societat com a mecanisme de formació dels joves de classe mitjana i com a instrument imprescindible de la vida econòmica. Doncs no: és irrellevant de fet davant la cultura de masses. Una hora de televisió, un video de Youtube, la lletra d'una cançó de moda pesa molt més que desenes d'hores de classe d'humanitats.

¿Si això passa amb la Universitat, percebuda encara com una institució important, què no ha de passar amb l'Església, que és una institució que ja ningú, ni en el poder ni en la societat, considera rellevant? Per a uns és una nosa, per a altres motiu de burla, per als de més enllà una rèmor del passat. I, a Espanya, només per a determinats grups, com vèiem, un aliat interessant en la lluita pel poder. ¿Té algun sentit, per tant, persistir en la nostàlgia de mantenir-la en el lloc que havia tingut en el passat? ¿Serveix de res perdre energies intentant desesperadament aparentar que representa un paper que ja no té realment?

La nostàlgia empeny. Però també empeny l'obstinació. Davant l'aparició de la cultura de masses, la discussió era entre apocalíptics i integrats. Ara que aquesta cultura ja ha triomfat totalment, ara que la integració ja és un fet, ja no hi ha debat sinó dues respostes oposades. Els obstinats i els indiferents. Els obstinats a restaurar el vell ordre tradicional. I els indiferents, que ja no es preocupen de res i es deixen abraçar pel nou ordre nihilista, trivial, menfotista i despreocupat. La Conferència Episcopal Espanyola encarna la posició dels obstinats a restaurar el vell ordre, que correspon a un món tradicional que ja no tornarà. Això té el seu pes social. Té la seva força: dóna identitat. Però no religiosa en el sentit cristià del terme. Sinó política, en el sentit de la vella cristiandat o de l'actual identitat islàmica. L'islamisme (el moderat, naturalment, no l'armat) és això que sembla que busquin l'arquebisbe Rouco i companyia. Una identitat social espanyola (molt espanyola, per cert, feta tant o més de nacionalisme que de catolicisme tradicional). Una identitat social nacionalcatòlica feta de costums, formes, actituds, tradicions, litúrgies i, sobretot, feta de preses de posició política. Una identitat social que expressa una manera de comportar-se, però no pas una manera de viure. No una espiritualitat, sinó una identitat.

Pel que diuen, semblaria que això és el que demana el Papa Benet XVI: un retorn a la identitat catòlica amb pes social. I, a parer meu, que llegeixo amb molta atenció tot el que diu i escriu aquest interessantíssim Papa, no és pas això el que ell proposa. Sinó un pols moral i intel·lectual amb el relativisme contemporani, que és tota una altra cosa. Un pols valent, coratjós, en la defensa de valors centrals irrenunciables, com el de la sacralitat de la vida humana, per exemple. O com el del compromís no menys sagrat que implica la construcció de la parella i la creació d'una família. Un pols per salvar l'ètica evangèlica i la tradició cultural cristiana, que des de sant Pau està empeltada del *lógos* grec, una tradició que sintetitza fe i raó. Una fe que, més que compatible amb la raó, és inseparable del camí que ha fet la raó al llarg de la història.

Tal com Benet XVI va demostrar explícitament a València ara fa gairebé dos anys, aquest pols no s'ha de fer des de la instància política, des del combat partidista, sinó al contrari des de fora de la política: des de la coherència i la llibertat que dóna el fet d'estar proposant a la societat una manera diferent d'entendre la vida i els valors. És fer dreuera tramposa atacar des de l'Església determinades lleis polítiques, però també ho és callar o no posar en qüestió els valors relativistes que es filtren en la societat molt més a través dels mitjans de comunicació que no pas de les lleis. Així no es fa un pols al relativisme, així el que es fa és cultivar una identitat política i pugnar per mantenir un

pes institucional, un pes terrenal o mundà. Com he dit abans, tanmateix, aquesta també és una temptació de la Conferència Episcopal Italiana. I per tant, potser sóc jo el que malinterpreto Ratzinger. Suposant que fos així, em sembla obvi que les idees del Papa fracassaran si s'intenten guanyar des del combat polític. El relativisme contemporani, encara que guanyin les eleccions les dretes que s'identifiquen amb el catolicisme avança com un cavall desbocat cap al nihilisme moral. Nietzsche triomfa cada dia una mica més fins i tot a Itàlia on teòricament el Déu catòlic és molt viu, molt present, clarament configurador d'una identitat nacional.

Una posició davant del relativisme contemporani és la dels obstinats. L'altra és la dels indiferents. És la més vigent a Catalunya i a Girona. Una societat que accepta la mort de Déu i el triomf del relativisme ideològic sense posar-s'hi cap pedra al fetge, fins i tot alegrement. S'accepten els valors de l'hedonisme, es proclama que tot és relatiu, que no hi ha cap idea ni cap moral superior a cap altra. I santes pasqües.

Si en aquest corrent d'indiferència de tant en tant hi germina l'anticlericalisme és per impostura ideològica. És un anticlericalisme retòric, paral·lel i alhora antagònic al neoclericalisme d'una certa Espanya. És útil perquè permet la caricatura de l'enemic ideològic: del PP en aquest cas. Permet situar-lo a la caverna i excusa d'haver de proposar una ideologia pròpia i consistent. Ridiculitzant la Conferència Episcopal, recordant el nacionalcatolicisme i presentant Benet XVI com un inquisidor medieval, els partidaris de la xauxa moral i del "laissez faire" ideològic, es treuen de sobre molta feina. Ara mateix, mentre l'Església és tan clara amb l'avortament i defensa radicalment la vida, les restes del progressisme poden condemnar-la per carca, indiferents a si progressa o no una eugenèsia pràctica en el si de la societat. Han desaparegut els nens de síndrome de Down, per exemple. Ja no n'hi ha. Constatem-ho: progressa l'eugenèsia pràctica sense que calgui un Hitler que proposi una raça humana sense màcula ni defecte. L'eugenèsia, en el context de les noves possibilitats de manipulació genètica que permet la ciència, ens porta cap a un món més que inquietant. Un món d'experiments monstruosos que poden recrear la condició humana, per bé que també poden fer molt de bé a la raça humana. S'estan fent proves a alguns països asiàtics, amb diner americà i europeu, sobre clonació d'humans. Allà no està prohibit. El diner, el gran Déu contemporani, empeny a fer aquests proves, que quan siguin un fet seran irreversibles. Mentrestant, el pensament indiferent arronsa les espatlles i diu: si això és bo per la medicina, benvingut. Cap pedra al fetge.

Perquè el pensament catòlic sigui realment eficaç en aquesta inquietant cruïlla històrica, seria molt convenient que l'Església gironina i catalana aprofitessin l'oportunitat de ser l'ase dels cops o de les burles. L'Església catalana no té aliats. I això és una sort. No té rèmores, no té batalles a fer en el camp mundà o terrenal. Ja les ha perdudes totes. Està en condicions de fer una cosa molt evangèlica: ser una minoria creativa. Una minoria que parla amb una veu honesta i clara, sense lligams. Una veu que pugui acollir els desconcertats i temerosos, que són molts, però no saben on anar i es malfien d'una Església que pugna per ser el que era, encara una institució de pes terrenal.

Un altre professor d'Institut em va dir, i no és incompatible amb el que deia el del principi, que per al treball de recerca, molts alumnes han triat temes religiosos. Islamisme, sobretot, per raons òbvies. Però també budisme. Budisme. La fama del Dalai Lama, la causa del Tibet, que sembla més important que cap altra, la moda de les teories ocultistes, la moda de la meditació transcendental i del ioga i altres variants: ¿a què responen? A un buit que hi ha a la nostra societat d'espiritualitat. És aquest buit social el que reclama l'atenció de l'Església. Però no la d'una Església entestada a tornar ser el que va ser en una altra època. Sinó una Església despullada d'objectius terrenals. Que no perd les seves escasses energies a voler recuperar una presència institucional que tanmateix no recuperarà mai, si més no a Catalunya, si més no a Girona. Una Església, al contrari, que es replegui en ella mateixa per recomptar millor les seves forces, per acompanyar millor els seus clergues, que esteu molt sols, massa sols, enmig d'aquest món indiferent. Que es replega en ella mateixa, que realimenta el seu discurs moral i espiritual, que reforça el seu compromís, no solament amb els febles de butxaca, sino també amb els febles d'ànima i de cor. Una Església que es compromet no solament amb els pobres, que també, sinó amb els que busquen i no troben. Més que pobra o franciscana, una Església despullada d'obligacions institucionals, que accepta els seus límits, que accepta que no deixarà mai de ser minoria. Que no perd temps a ser el que va ser. Però que aporta a la societat relativista: confort espiritual, fortalesa moral, coherència ideològica, defensa radical de la vida, menyspreu de la mundanitat, coratge de minoria crítica. Una minoria creativa que s'atreveix a qüestionar les bases de la societat indiferent que aplaca la buidor de fons amb els petits consols sensuals del consumisme.

Hi ha camí en aquesta direcció. Perdoneu que, sense ser ningú, m'hagi atrevit a assenyalar-lo.